

Németh István Péter

Kihullt lapok egy álomnaplóból

Anyám, az álmok nem hazudnak...
(Petőfi Sándor)

Az elmúlt mintegy tizenöt-húsz esztendőben igen csak „egyhúru” álmaim voltak. Hajnalig apámmal, anyámmal, családtagokkal, barátokkal, néhány szerelmemmel, diáktársaimmal és még több idegennel Pápán vagy Budapesten (diákvárosaimban), munkahelyeimen a Balaton körül, szülővárosomban, ahová mindig visszajöttem, s jelenleg is élek. Nagy néha tudtam, hogy most külföldön vagyok, ám az országot megnevezni már nem voltam képes. Többször jártam így Velence, Pozsony vagy Lemberg utcáit ismerősen. Természetesen volt, hogy hiába tudtam a hazai pályáról, mégsem lehettem benne biztos, hogy egy iskola épületébe Tapolcáról kerültek-e a padok, a falak nem pápaiak-e, a könyvespolcok lehet, hogy éppen fürediek? Sok éve pedig álmaim főszereplői a halottak közül kerülnek ki, ők szólnak általában hozzám, nem az élő életbeli kortársak. Álmaim nem igen különböznek az ébrenléteimtől, olyan értelemben, hogy sem nem nyomasztóbbak, sem nem szépítettebbek a valóságomnál. Soha nem riadtam még úgynevezett rém- vagy rosszálomra föl, hagytam végigperenni ezeket az unalmasnak is mondható aligtörténeteket a szemhéjam alatt, mint egy mozit. Határidőnaplóimban többé-kevésbé le is jegyeztem pár mondattal ezeket a kismeséket reggel, vagy ha nem feledtem el – délig. Úgy érzem most, hogy rólam, lírikusról és irodalomtörténészről ezek a följegyzések beszédesebbek, mintha határidőnaplóm nyomán könyvtári teendőimről, napközbeni loholásaimról vagy irodalmi igyekezeteimről számolnék be. Nem szükséges dátumoznom, ez tán az olvasóm számára néhány bekezdés múlva már látnivaló lesz, hiszen akár az összegyűjtött, akár – emberi erővel – a válogatott álmok is egyaránt „az egyidejűség örökterébe” oldódnak. (Radnóti Sándor tanár úrtól a def.) És WS meszternek szintén igaza van, amikor azt írja versében, hogy

„a könyvből majdnem minden kimarad / s helyébe lép a foszlány és az álom.”

Egy félhosszú álom Veszprém megyében játszódott. Több helyszínen. Ezúttal a Balaton-parti vasút kötötte össze őket. Unokaöcsémrel utaztunk, és a szerelvény nem ment be az új épületig, hanem kijebb állt meg, a régi állomásnál, leszálltunk, és két lépéssel elértük a hajdani Pálóczi Horváth Ádám utcán, igaz fekete-fehérben láttuk, mint valami album-

fotót. Ott, Füreden, régi nénimmél is aludtam még egy utolsó éjszakát, de nem az én ágyamon, hanem valamelyik újabb fekvőhelyén, amit a fia használ. Neheztelt rám, de nem szólt.

A Balaton felé volt a menza, mint Zánkán, de belülről inkább a pápaihoz hasonlított. Nem voltam teljes jogú diák, mert nem voltak ebédjegyeim. A biológiai könyvet vittem magammal, de a biosztanár nő azt mondta, hogy nem azt a tíz leckét kérdi, amiről lemaradtam, csak egyet. A tapolcai malomtónál jövet a többi diákkal Szabó Ica mellé kerültem. Beszélgettünk, de megijedtem, hisz allegorikusan a szerelem lett a témánk, pedig csak kutyákról volt szó. Ő gondoskodást várt el a gazdától, én meg azt mondtam, van nagyobb szeretet is, ha lemondunk a tulajáságról és nem fogjuk be az állatokat. [Ili a valóságban az első kölyökszerelem volt. Ébredés után arra gondoltam, hogy a boltban, ahol találkozni szoktunk, hagyhatnék-e neki könyvet, érdeklődve munkahely után? Írtam a falujabéli polgármester asszonynak e-mailt, de nem válaszolt.]

Füred volt? Meglehet. De több épület, mint Zánkán. Könyvtár egy alagsorban. Nem tudom a tanítványaim nevét, bár ez már a második tanév velük. Nem tudom, hogy van-e óráim, ők meglátnak, és elindulnak utánam. Spirálfüzetet kérek nyelvtanból és magyar irodalomból, de csak egy darabot. Tananyagba nem merek belefogni velük, mert nem tudok semmit magyarból, illetve nem vagyok biztos magamban. Úgy érzem, abba kell hagynom a tanítást. Lehet, hogy már abba is hagytam időközben, csak megszokásból bejöttem az iskola épületébe. Házinéimmél az albérletben vagyok, de mintha azt se fizetném már rég. Nem tudom hanyadéves vagyok, ha Pestre utazom föl. A tanulmányi osztályra köszönök be, a nyelvészeti tanszéken pedig bejelentem, hogy el vagyok maradva több félévvel is, össze kéne vonni a vizsgáimat. De azt sem tudom, hogy mit vettek harmadikban, negyedikben. Számolom, hogy milyen sok esztendő kéne járnom még, és azt mondom magamban, hogy ennek nincsen értelme.

Álom [leszereléssel], összekakaózott Adidas-holmim, sötét kapualjak és használtcikk-kereskedésben. XVI. századi szövegek, vászonba kötött RMKT-k. Eszembe jut, hogy nincs is nálam pénz. Vonaton, buszon. A nemesgulácsi DRV kertje olyan szögesdróttal van körbekerítve, mintha laktanya volna. Apu él, szomorú vagyok, mikor pattan meg egy erecske benne, ahogy az orvos mondta.

Leszerelésről [álmodtam újra. Ma is]. Valahol Csopak környékén kellett leszállni a buszról. Velem volt apám is. Sietősen tettem mindent, mintha riadó lenne. Egészen föl voltam öltözve már a fűtött buszon, tél volt, de se zokni, se cipő nem volt rajtam. Mintha én is egy szökevény halott volnék.

A Simon István utcában azt mondja, míg mellettem jön, hogy Én vagyok a te hüvelyed. [Freud Zsiga bácsi szerint ezt úgy kell értenem az ébrenlétben, hogy Én vagyok a te hű nejed.]

Édesapám [ezt négy évvel halála után álmodtam] akaraterejének köszönhetően a műtétje után eltelt hónapok során olyan erős lett, hogy már engem – kísérőjét – is megszegyenítő energiákkal rendelkezett. A tapolcaiak be is hívták az esti egyetemre, ingyen dolgozni.

Én egy olyan gimnáziumba mentem be reggel – nem tudom, milyen hónapban, de sötét volt – ahol egyszerre voltam tanár és diák. Erdő Imre bácsitól kéretőztem el, mivel a kémia-előadása és az általam tartott nyelvtanóra egybeesik. A gyerekeket összevadásztam a folyosón, de nem hitték el, hogy tanár vagyok. Hajléktalannak vélték.

G. Júdászüst színű szaloncukrokat küldött V. K. E.-tel.

Társaim közt megint izgatottan. Dolgozatírás van, s én meg a kérdéseket-főadatokat sem olvastam el, máris kérincsélek a többiektől, hadd másoljak le róluk legalább egy megoldást. A dolgozat feladatainak felénél is kevesebbjét csinálom meg, azt se biztos, hogy jól. Bukás szélén vagyok. Ez a meggyőződés.

Húgomat kísértem ki Pesten a repülőre, mint anno aput. Indulása előtt elköszönt tőlem, amíg egy éttermet kerestünk. Lehet, hogy csak másnap repült. Fölbukkant O. Gy. is. J. állítólag a veszprémi R. I.-hoz ment. Eldöntöttem, hogy csak egy szakos leszek. Leadtam a magyar nyelv és irodalmat. Csak a könyvtár maradt. A Várból valami egyszerre libegő és hajóféle alkotmány hozott le, párában, igen finom párában volt a két part, ám az ott látott folyó szűkebb volt, mint a Duna.

Valami nagy fogadást tartottak, ahol H. Pistiék [az álommal egy időben a MÁV vezére volt] a svédasztalt vették körül. Volt egy gyerek is, akivel játszottam, s akitől elköszöntem. [Talán J. kisia, Hans-Christian. Keresztfiam. Csak még egészen kicsi korában.]

Nyári nap volt. [Ezt februárban álmodtam.] A kórházból bicikliztem ki. (Talán nagybeteg édesapámnál voltam látogatóban.) A vadgesztenyefákról a kapu elé énekes madarak hullottak, már csak mozdulatlan tetemeik fölött gurulhattam. [Zelk Zoltán *Sirály* című versét olvastam tegnap lefekvés előtt.] Pöttyögetett begyűk volt a szárnyasoknak, s nagyobbak voltak, mint a fenyőrigók. A múzeumba kellett mennem, de a Malomtóhoz gyalogoltam. B. G.-ral, a filozófussal, az volt a dolgunk, hogy egy hajót elvezessünk. Igen ám, de nem lehetett kormányozni. Illetve hiába navigáltam volna, az csak körbe-körbe járt. A Malomtó alsó részét, még mielőtt lefolyhatott volna a Kistóba, elreteszelték, hogy kifoghassák a nagyobb méretű halakat, főképp pontyokat. A leeresztett tómederben segítettem hínárt merni, de vissza kellett mennem a múzeumba. Irtóztam a halak után, hogy elkapok valami fertőző betegséget, ha már a madártetemeknél megúsztam.

Pápai osztályfőnökömtől, Varjú Dezső bácsitól 2/3-ot kaptam, pedig még verset is fordítottam a kisesszém végére. Ötösök után csupa kettest, hármast kaptam Pápán, talán Pesten. Az érettségi napján nem is mentem le abba a templom mellett álló sátorba, ahol a kakaóink fölére volt írva a nevünk. Anyám is ott volt.

De én már összecsomagoltam. Nem érdekelt, hogy milyen minősítést kapok, s hogy kapok-e egyáltalán. A katonai sátorban, ahol aludtunk, nem törődve az ellenőrzéssel, riadókészültséggel, lefeküdtem egy földre ágyazott fekhelyre. Tiszta volt.

Magányos nap. Egyedül az utcákon. Tapolcai, pápai és füredi utcák. Valamelyiken vagy mindegyiken az utolsó napon. Most nem az érettségi, hanem egy futballmeccs. Kézilabdapályán? Kispályán? Mezítelen a felsőtestem, érzem hátamon a szerelmem tekintetét, akivel nem beszélek. (Az elsőét és az utolsóét Tapolcán: Szabó Ilonáét és Gabiét.) A meccs még nem kezdődik, hát nyakamba veszem a várost, a Sümegi út felé ódöngök, s följebb a kertvárosi utcákban. Amire visszaérek, rég lejátszották a mérkőzést, ami egyáltalán nem is érdekel. Az albérlésben viszont össze kell szednem mindent. Joli néni természetesen veszi, hogy még egy éjszakát ott alszom. Egyre kisebb a csomagom. A vasútállomás környékén sorra kell utazótáskámba tenni az üres szatyrokat, melyekből eltűnt a sok séta közben a holmim a pápai utcákon.

Füreden tudom, hogy 7 előtt és 10 óra 28-kor indul a vonat. A 7-est lekésem, a 10 órára megyek ki. Badacsonytomajon úgy szállok le, mintha hazajöttem volna. Édesapám már egy befűtött cserépkályha előtt. Tökéletesen elégedett vagyok. Annyit mondok csak apunak, ezt már rég meg kellett volna vennünk a bátyjától.

Az utolsó éjszakát töltöttem a házinénimnél, de az is lehet, hogy egy laktanyában. Joli nénitől mindenesetre egy nagy kád habfürdőt kaptam, majd összepakoltam a ruháimat. Több volt a pakk, mint amit elbír az ember. De maguktól „elpárologtak” a dolgok. Fogytak csak. A laktanyában is összeszedelődzködtem, de vagy 3-4 csomag eltűnt. Panaszt szerettem volna tenni, ám nem tudtam, hogy kinek mondhatnám el. Egyenruhások, napszemüvegesek voltak körülöttem. Ismerős csak Z. Tibu. Az objektum méreteire következtetni abból lehetett, hogy nagy Ikarus busszal mentünk. Arról beszélgettünk halkan, hogy a többiek védelmeseik. Egy szigorú, köpcös tiszt mégis halkan beszélni kezdett hozzám, megsimította jobb karomat jóindulatúan, majd leszállt a járatról.

Otthon apu. Ám ez az otthon badacsonyörsi nagymamám háza volt. Apu a pincében vesződött a borokkal. Elfoglaltságából nem zökkentette ki érkezésem. Elmagyarázta, hogy amíg odavoltam, lett kijárat is, és az más, mint ahol lejttem. Vagy éppen az a kijárat, az is volt, meg is volt mindig, csak nem tudtam róla...

Kerékpáron. A múzeum dombjáról a tóig, amely nem volt kibetonozva, mint az ébrenlét valóságában. Olyan volt, mint a Balaton déli partja, ha kiérünk már Boglárból. Elfaroltam a sekély víz mellett. Ki a piacra, ahol aprópénzért sálakat, sapkákat szerettem volna venni. Focisak nem voltak, csak egy dedikált Forma–1-est húztam ki, talán Alonso betűivel. Otthagytam.

Szívritmuszavarra fölriadás után WC, majd újra elaludtam. Álmomban együtt volt a családkunk, de Amerikába készültünk. Morcos voltam, hogy fél éjszaka nem aludhattam, s most meg repülni fogunk, amikor nem is ültem még soha gépen, sőt tériszonyom is van. Mindezt még a badacsonytomaji tájban gondoltam, s kérdeztem magam, meg vagyok én bolondulva?

Ismét nem voltam diplomás. És az éveimet számoltam, hogy honnan veszek még öt esztendő a hátralévő életemből, hogy az irodalommal valami komoly dolgot is tudjak csinálni legalisan. Budapesten megint a Ménesi úton aludhattam, Szijártó István adta a vendégszobát. Fejem felőli fala üvegből és családok lakásaira láthattam. Azok a falak is üvegből. Játszottak közöttük a gyerekek. Én becsuktam azonban a háromrétegű spalettafalamat.

Édesapám is a fővárosban volt, mentem keresni, de a lepusztult hotelban, ami inkább hasonlított laktanyakörletre, azt mondták, hogy a papa aligha aludt ott már az elmúlt éjszaka. Így veszítettem el szó szerint apámat.

A diplomám sem érdekelt már annyira, pedig akkor az első évet is hajlandó lettem volna elkezdni, mint annakidején Hallai Csilláékkal. Csilla jött is a folyosón, s gólyaként üdvözöltem őt.

A buszmegállói búcsú (mint anno az Engels téren a csoporttársnőktől) egészen hangulatos lett, megpuszítottam sorban a csokorban álló pápai lányokat, s csak úgy hullott tőlük vissza a gimnazistas csókeső. Az jutott eszembe, hogy oda kellene menni szilveszterezni, akár rögvest középiskolásnak.

Bejelentettem apunak az utolsó tanítási nap előtt, hogy legalább két tárgyból is megbuktathatnak az érettségi előtt. Szombat volt, és én nem mentem az iskola felé. Kerteken vágtam keresztül, egy szem cseresznyét le is szakítottam, de még a fán rajta volt egy színes, származási helyet is igazoló árcédula. Aztán mégis bekeveredtem az iskolába, ahol édesanyám tanított, ám olyan bélgörcs fogta el, hogy nekem kellett helyettesíteni. Az osztálynak kezdett feltűnni, hogy alig van rajtam ruha. Ágyneműt húztam magamra, s felkönyökölve a padlón, fekvé tanítottam. Aztán már csak arra emlékszem, hogy húztam magam után az utcákon a dunyhámat.

Álmomban Badacsonyörsön volt az otthonunk. Csupa faburkolat belül, mint egy koporsó. Viszont igazi fészekérvet, apu is velem, Bogáncs kutyánk a ház körül szaladgál. Fekete kutyák közé keveredik, ölben viszem haza a házhoz. Kiderül, hogy mégsem az, hanem egy másik kutya. Benn a házban az a Pepsi Cola-s üveg, amit a nappal valóságában a Viszló patak holt medrében találtam. Sokáig megvolt.

Tapolcára. Haza szüleimhez. De vissza kell mennem, mert nem adták oda a hivatalos papírjaimat a civil élethez. Nélkülöm történnek a dolgok, fejem fölött a sorsintézés, és bízom is az édesapámban, de a rendszerben aligha. Egészen a senkiföldjén érzem magam a Fő utcán és az Ady Endrén.

Újra álom apuval. Mintha az erős fizikumát képzeletem parodizálta volna, olyan, mint egy panoptikumfigura, izmai dudorodtak színes műanyagként, nem is volt mezítelen felsőtteste derékig testszínű, mint az előző álomban...

Újra diákként. De visszafelé. Először az egyetemen találkoztam a tanárainkkal, akik egy konferencia előadói voltak.

Aztán jött a középiskola. Füredi könyvtár, ahol nem én voltam a könyvtáros, Kiss Béla bácsival egy kopaszodó negyvenes beszélt meg internetes rendelést, valamint témafigyelést Nagy Imréről. Pápán már nem szecska voltam, de nagyon nehezemre esett újjárni a gimit. A koleszunk a Fő utcára nézett, a bencés épület mellett. Lányok voltak – sokan. Az ágyamat kellett elhelyezni, de már nem volt hely, az utcára néző üvegfal szomszédságában maradt egy kis sáv. Nem fért bele. Szóltak, hogy tegyem be az ágyamat a szekrénybe. Ott viszont csak egy urnahelynyi szabad tér maradt csak.

Kimentem az utcára, ahol beszélgetni kezdtem egy kint ücsörgő lánnyal. Vigasztaltam, hogy hamarosan benne leszünk a tanévben, nem is kell foglalkozni vele, hamar elmegy az idő. [Ebben tán nem voltam biztos egészen legbelül, de egyszerre magamat is nyugtattam, meg imponálni is szerettem volna.]

Erdélyi vendégeink voltak Tapolcán. Sok-sok fiatal és gyerek. Muris programokra is el kellett kísérnem őket, amikor nagyon jól éreztem magam. Például a meleg termálvízbe ruhástul ugráltunk bele. Egy magasabb épületben azt játszottuk, hogy meghódítjuk a hegyeket, a csúcokat. Az egyik emeleten, mint valami libikókán, egy óriás szelet kenyér felületén hintáztunk. Amikor a szélére jutottam, s már-már leestem róla, visszasegítettek biztos helyre.

Micsoda óriás meleg szendvics készülődött belőlünk, Istenhez fölemelendő véres áldozat? Menekültünk többféle járgányon: autón, buszon és motoron.

Tanár voltam, magyart tanítottam, mégpedig Pápán, a Türr gimnázium első emeletén, az udvarra néző tanteremben, ahonnan a bencés templom hátsó falára, a kripta szellőző ablakaira látni. Dolgozatot íratam, dupla órában.

S ha megszólaltam, elnyomták a padokból a hangomat. Mindnyájan a középiskolai osztálytársaim voltak, de mint tanítványaim ezúttal. Szegény Molnár Dzsónak még egy taslit is le akartam kenni, de eszembe jutott, hogy tornász, s erős gyerek – jobb a békesség. Nagy nehezen beszédtem a füzeteket, s megkérdeztem tőlük, melyik kötelezőt olvassuk el, így, harmadikban?

Dosztojevszkij-regényben maradtunk. A *Bűn és bűnhődés*-ben. Hivatkoztam Signorra, hogy azért én türelmesebb voltam velük nálánál. H. Pistiek hümmögtek, de tán jobb szó, hogy ignoráltak.

A tornaórán kispályás foci volt, ott már az egyik csapatban kergettem a labdát. A gyengébbik keretbe kerültem, K. Pepe és Sz. Pista ellen rúgtam a bőrt. A labda eltalált, piros folt lett tőle a jobb karomon. A bedobásnál a labdával együtt Sz. Pistát dobták neki a védelmünknek, mintha valami amerikai focit játszanánk...

Anyám álma és az én álmom 2011. június 16-ra virradón:

Szlovákiába vitték büntetőtáborba, ahol egy építkezésen ablakokat kellett gittelnie. Elveszítette a csoportját, de szerencsére a körötte dolgozók-ból páran tudtak magyarul. Ők nyugtatták, hogy nem hagyja itt a busz.

Az én álmom Zalába vitt. A rokonoknál szégyelltem, hogy a kisfiúknak nem vittem édességet, kisautókat legalább. Apám kocsijában – ő vezetett – vissza Tapolcára.

Édesanyámmal reggel elmeséltük egymásnak éjszakai kirándulásainkat. Holdfogyatkozás volt.

Halála előtt néhány hónappal fölébreszt édesanyám azzal, hogy nem tudja, hogy hol van. Miután feleltem neki, hogy Tapolca, Ley utca 10., visszauludtunk mindketten.

Az elmúlt években kizárólag édesapámmal álmodtam. Édesanyám halála után ez megváltozott.

Mamámat kézen fogva vezetem az Alsóváros utcáin. Valahol a Csobánc utca felől a Zrínyi felé igyekszünk. Az út felénél – körülbelül – érzem, hogy nem is fogja a kezem. Szó szerint mintha a szellemét-lelkét kísérném csak. Megpróbálom mérni, körülbelül mennyi ideig tart, amíg egy-egy téglán vagy lepusztult falak ajtaján átsegítem. De le is szeretném ugyanakkor beszélni magamat erről a pantomimről, engedjem el a nem látható nincs kezét.

Apámról és anyámról együtt legutóbb a balatonfüredi kórházban álmodtam 2016 márciusában. Versben is megírtam:

*Szorongástól is volt csatakos rajtam az ing,
nem pedig csupán boldog szerelemben
pumpálta szívem az adrenalint
mint sebzett sirályé, akit rettent az ember.
Ha magam ágyra rogytam és
már-már aludtam volna kimerültségtől, de
közvetlen utána hogy ledőltem –
ritmuszavar ugrasztott föl, pítvarrebegés.
S ha most mégis álomba zuhanok,
régől építi füredi?, keszthelyi?, örsi?
(hát Balaton fölötti) új házunkat ott*

*a magasban, akárha Olimposzra, apám.
Derűnk felhőbárányait ősz puli őrzi,
s imént a tériszonyt űzte végleg el talán...*

...

[Nem állítom, hogy egyenes átjárás van, mint egy pápai közlén, élet és halál, nevetés és ajak, álmom és ébrenlét között, de hogy összetartoznak, s egymás nélkül aligha létezhetnének.]

Az bizonyos: 100 forintost akartam dobni abba a perselybe, amelyet a valóságban is használok nappal.

[Nem hiszem, hogy valami ügyes lennék álmomfejtésben, analízisben is olyan lennék, mint valami végsőkig elfuserált hályogkovács, ám hadd próbáljam meg először a magam, hogy az olvasó számára itt a végén mégis meg próbáljam közelíteni nappali fényben az álomi rébuszt. Ugyanis életem képei, bevésődései, sőt megsebződései nélkül csak zagyvaság volna. Ám tudom, egészében nem az. A pontosság miatt ismét jelzem a dátumot.]

2010. március 17.

Harmincegy éve e napon tragikus körülmények között hunyt el előfelvételis kiskatonaként pápai osztálytársunk. Lájser Sanyi. Ma reggelre a következőket álmodtam:

Szüleimmel, húgommal és a szülővárosom-béliekkel szilvesztereztem Tapolcán. A szobák egymásba nyíltak, egyre tágabbak lettek, s kértem egy olyan erkélyre, amilyen a pápai mozi nézőterének van a magasban. Részegen T. L. tanár úr (tapolcaiként Pápán) kezdett el szónokolni, nem pedig Csicsa tartotta filmhez a bevezetőt. Valami zenekari árokból szűrődő zenét is elnyomott a hangos hablatyolása. Egy szem szilvával fejbe dobtam, aztán komótosan leheveredtem, el is aludtam álmomban, azt álmodva, hogy félálomban vagyok, s még szüleim sem ébresztenek föl engem szerető kíméletből.

Sokat tűnődtem, van-e rend a lepergett képsorokban. Sándor a halála előtt alig több mint egy esztendővel még azt mondta nekem, hogy az az igazi szilveszteréj, ha az ember lefekszik már fél 10-kor, s egyszerűen átalussza az éjfelet, így önmagát az újévre.

Családunkban 1956-ban történt hasonlóan tragikus eset, 1956-ban, születésem előtt még. Anyám öccsével végzett fejlődés, miután a szomszédos faluba fuvarozott októberi szilvát a teherautóján. SZILV-A, SZILV-ESZTER. Mit is mondhatnék? Weöres Sándor után hadd adjak igazat William Shakespeare-nek is: „*Olyan szövetből / Vagyunk, mint álmaink...*”